ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Шовот тумани

2024 йил 19 апрель

Судья: Р.Ж.Маткурбанов

Шовот туманлараро иктисодий суди судьяси Р.Ж.Маткурбанов раислигида, судья ёрдамчиси М.Курбантурдиевнинг котиблигида, Шовот туманлараро иктисодий суди биносида, очик суд мажлисида

Даъвогар: Хоразм вилоят Гурлан туман фермер, деҳқон хужаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши «Ислом Таганов» фермер хужалиги манфаатида

Жавобгар: «GURLAN GLOBAL TEKS» МЧЖдан 2022 йил хосилидан 199.098.822 сўм хамда 2023 йил хосилидан 486.425.210 сўм, жами 685.524.032 сўм ундириш тўгрисидаги даъво аризаси;

Жавобгар: «GURLAN GLOBAL TEKS» МЧЖнинг

Даъвогар: «Ислом Таганов» фермер хўжалигига нисбатан 01.02.2022 йилдаги 160-сонли шартномага асосан бажарилмаган мажбуриятнинг 30 % микдорида, яъни 87.166.135 сўм жарима ундириш тўгрисидаги карши даъво аризаси бўйича ишни даъвогар вакили Э.Ражапов (ишончнома асосида), Хоразм вилоят Гурлан туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши вакили Х.Якубов (2024 йил 8 январдаги 01/01-2-сонли ишончномага асосан), жавобгар вакили К.Бабажанова (ишончномага асосан) иштирокида кўриб чиқиб, куйидагиларни

аниклади:

Хоразм вилояти Гурлан туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши (кейинги матнларда Кенгаш деб юритилади) «Ислом Таганов» фермер ҳўжалиги (кейинги матнларда даъвогар деб юритилади) манфаатида, Шовот туманлараро иқтисодий судига даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар «GURLAN GLOBAL TEKS» масъулияти чекланган жамияти (кейинги матнларда жавобгар деб юритилади)дан 2022 йил хосилидан 199.098.822 сўм ҳамда 2023 йил хосилидан 486.425.210 сўм, жами 685.524.032 сўм ундиришни сўраган.

Суднинг 2024 йил 11 март кунги ажрими билан даъво ариза иш юритувга қабул қилиниб, 4-2202-2402/584-сонли иқтисодий иш қўзғатилган.

Шунингдек, жавобгар судга қарши даъво ариза билан мурожжат қилиб даъвогардан 01.02.2022 йилдаги 160-сонли шартномага асосан бажарилмаган мажбуриятнинг 30 % микдорида, яъни 87.166.135 сўм жарима ундиришни сўраган.

Суднинг 29.03.2024 йилдаги ажрими билан қарши даъво аризаси иш юритишга қабул қилинган ва дастлабки даъво ариза билан бирга кўриб чиқиш белгиланган.

Суд мажлисида иштирок этган Кенгаш вакили даъво талабларини кўллаб-кувватлаб, даъвони тўлик каноатлантиришни, карши даъвони рад килишни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакили даъво талабларини кўллаб-кувватлаб, даъвони тўлик каноатлантиришни, карши даъвони рад килишни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган жавобгар вакили даъво талабларига эътироз билдириб, даъвогарнинг даъвосини рад килишни, карши даъво аризани тўлик каноатлантиришни сўради.

Суд, иш хужжатларини ўрганиб чикиб, ишда иштирок этувчи шахслар вакилларининг тушунтиришларини тинглаб, қуйидаги асосларга кўра, даъвогарнинг даъвосини каноатлантиришни рад килишни, шунингдек жавобгарнинг қарши даъво аризасини қисман қаноатлантиришни ва қарши даъвонинг қолган қисмини рад қилиш, ишни кўриш билан боғлиқ суд харажатларини тарафларнинг қаноатлантирилган даъво талабларига мутаносиб равишда таксимлашни лозим деб топади.

Иш хужжатлари ва суд муҳокамасидан аниқланишича, тарафлар ўртасида 2022 йил 1 февраль куни "Пахта хом ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш бўйича" 160-сонли фьючерс шартномаси тузилган.

Шартнома шартларига кўра даъвогар шартномада кўрсатилган микдордаги пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани жавобгарга қайта ишлаш ёки сотиш учун етказиб бериш, жавобгар эса ушбу махсулотни олдиндан молиялаштириш хамда келишилган муддатларда муайян нарх бўйича хакини тўлаб харид килиш мажбуриятини ўз зиммасига олган.

Шартнома шартларига кўра даъвогар 2022 йил бизнес-режасига асосан 150 тонна пахта хом ашёсини етказиб бериш мажбуриятини олган.

Бирок, даъвогар томонидан шартнома мажбуриятлари қисман бажарилиб, жавобгарга 118,3 тонна пахта хом ашёсини топширган.

Даъво аризада баён этилишича, етказиб берилган маҳсулот учун якуний ҳисоб-китоблар натижасида аниқланган маҳсулот ҳақи шартномада белгиланган муддатларда тўланмаганлиги натижасида жавобгарнинг даъвогар олдида 2022 йил 31 декабрь ҳолатига 199.098.822 сўм кредиторлик ҳарздорлиги вужудга келган.

Шунингдек, тарафлар ўртасида 2023 йил 1 февраль куни "Пахта хом ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш бўйича" 180-сонли фьючерс шартномаси тузилган.

Шартнома шартларига кўра даъвогар шартномада кўрсатилган микдордаги пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани жавобгарга қайта ишлаш ёки сотиш учун етказиб бериш, жавобгар эса ушбу маҳсулотни олдиндан молиялаштириш ҳамда келишилган муддатларда муайян нарх бўйича ҳақини тўлаб харид қилиш мажбуриятини ўз зиммасига олган.

Шартнома шартларига кўра даъвогар 2023 йил бизнес-режасига асосан 190 тонна пахта хом ашёсини етказиб бериш мажбуриятини олган.

Бирок, даъвогар томонидан шартнома мажбуриятлари кисман бажарилиб, жавобгарга 190 тонна пахта хом ашёсини топширган.

Даъво аризада баён этилишича, етказиб берилган махсулот учун якуний хисоб-китоблар натижасида аникланган махсулот хаки шартномада белгиланган муддатларда тўланмаганлиги натижасида жавобгарнинг даъвогар олдида 2024 йил 1 январь холатига 486.425.210 сўм кредиторлик қарздорлиги вужудга келган.

Мазкур қарздорликларни тўлаб беришни сўраб, даъвогарнинг юборган огохлантириш хати жавобгар томонидан ижросиз ва жавобсиз қолдирилган.

Шундай кейин Кенгаш даъвогар манфаатида судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгардан даъвогар фойдасига 2022 йил хосилидан 199.098.822 сўм ҳамда 2023 йил хосилидан 486.425.210 сўм, жами 685.524.032 сўм ундиришни сўраган.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 55-моддасига кўра, ҳар ким ўз ҳуқуқ ва эркинликларини қонунда тақиқланмаган барча усуллар билан ҳимоя қилишга ҳақли.

Ўзбекистон Республикасининг Фукаролик кодекси (бундан буён матнда ФК деб юритилади) 234-моддасига кўра, мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ФКда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

Мазкур холатда тарафларнинг мажбуриятлари фьючерс шартномаларидан келиб чиккан.

ФК 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва конун хужжатлари талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса — иш муомаласи одатларига ёки одатда кўйиладиган бошка талабларга мувофик лозим даражада бажарилиши керак.

Даъвогарнинг 2022 йил пахта хосили учун талаб килаётган даъво талаби юзасидан шартноманинг 5.3-бандида даъвогарга етказиб берган махсулот учун якуний хисоб-китоблар пахта етиштириш агротехник тадбирларини молиялаштириш учун ажратилган маблағлар, етказиб берилган уруғлик қиймати, терим учун юборилган пуллар, товар-моддий қийматликлар ва кўрсатилган хизматлар (агрономлар маслаҳати, транспорт, қишлоқ хўжалиги техникаси хизмати ва х.к) ҳамда минирал ўғитлар ва бошқа харажатлар чегирилганидан қолган қисми 2022 йил 31 декабрга қадар тўлаб берилиши белгиланган.

Тарафларнинг ўз-аро тасдикланган хисоб-китоб далолатномасига кўра 2024 йил 19 апрель холатига жавобгарнинг даъвогар олдидаги карзи бартараф килинган.

Бундай холатда суд, даъвогарнинг 2022 йил пахта хосили учун талаб килаётган 199.098.822 сўм карз ундириш тўгрисидаги даъво талабини асоссиз деб топиб, даъвонинг ушбу кисмини каноатлантиришни рад килишни ва суд харажатларини даъвогар зиммасига юклашни лозим топади.

Даъвогарнинг 2023 йил пахта хосили учун талаб қилаётган даъво талаби юзасидан шартноманинг 5.3-бандида даъвогарга етказиб берган маҳсулот учун якуний ҳисоб-китоблар пахта етиштириш агротехник тадбирларини молиялаштириш учун ажратилган маблағлар, етказиб берилган уруғлик қиймати, терим учун юборилган пуллар, товар-моддий қийматликлар ва кўрсатилган хизматлар (агрономлар маслаҳати, транспорт, қишлоқ хўжалиги техникаси хизмати ва х.к) ҳамда менирал ўғитлар ва бошқа харажатлар чегирилганидан қолган қисми 2024 йил 1 январга қадар тўлаб берилиши белгиланган.

Бирок, даъвогар ва жавобгар ўртасида 2023 йил 1 февралдаги 183-сонли пахта хом ашёси ва уруғлик пахта харид килиш бўйича фьючерс шартнома юзасидан

2023 йил 1 ноябрда қушимча келишув тузилиб, унга кура етказиб берилган махсулот учун якуний хисоб-китоблар натижасига кура қолган қисми 2024 йилнинг

30 апрелга қадар тўлаб берилиши белгиланган.

Узбекистон Республикаси Фукаролик кодексининг 354-моддасининг олтинчи қисмига мувофиқ, шартноманинг шарти тарафлар келишувида бошқача тартиб белгилаб қуйилмаганлиги туфайли қулланиладиган норма (диспозитив тарафлар норма)да назарда тутилган холларда ўзаро келишиб, қўлланишини бекор қилишлари ёки унда назарда тутилганидан бошқача шартни белгилашлари мумкин. Бундай келишув бўлмаганда шартноманинг шарти диспозитив норма билан белгиланади.

Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодексининг 382-моддасини биринчи кисмига кўра, агар ушбу Кодексда, бошка конунларда ёки шартномада бошкача

тартиб назарда тутилган бўлмаса, шартнома тарафларнинг келишувига мувофик ўзгартирилиши ва бекор қилиниши мумкин.

Тарафлар 2023 йил 1 февралдаги 183-сонли пахта ва хом ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш бўйича шартнома юзасидан 2023 йил 1 ноябрда қўшимча келишув тузиб, унга кўра шартноманинг 5.3.-банди янги тахрирда баён этилиб, етказиб берилган махсулот учун якуний хисоб-китоблар натижасига кўра қолган қисми 2024 йилнинг 30 апрелга қадар тўлаб берилишини белгилаган.

Мазкур холатда жавобгарнинг 486.425.210 сўм қарзни тўлаш муддати келмаганлиги сабабли даъвогарнинг жавобгардан асосий қарз ундириш талаби асоссиз хисобланади.

Шу сабабдан суд даъвогарнинг ушбу 486.425.210 сўм қарз суммасини ундириш талаби асоссиз деб хисоблаб, уни қаноатлантиришни рад қилишни, суд харажатларини даъвогар зиммасига юклашни лозим деб топади.

Шунингдек, жавобгар судга қарши даъво ариза билан мурожжат қилиб даъвогардан 01.02.2022 йилдаги 160-сонли шартномага асосан бажарилмаган мажбуриятнинг 30 фоизи микдорида яъни 87.166.135 сўм жарима ундиришни сўраган.

Даъвогарнинг 01.02.2022 йилдаги 160-сонли шартнома бўйича зиммасига олган мажбуриятларини бажармасдан, шартномада келишилган 150 тонна махсулот топшириш ўрнига 118 тонна 294 кг махсулот топшириб, режага нисбатан 78,9 фоизга кам махсулот топширганлиги иш хужжатлари ва судда аникланган холатлар билан тўлик тасдикланади.

Бундай холатда, жавобгарнинг даъвогарга нисбатан 01.02.2022 йилдаги 160-сонли шартнома бўйича топширилмаган 31.706 кг пахта хом ашёси учун 87.166.135 сўм (31.706*9164*30%) жарима ундириш хакидаги қарши даъво талаблари асосли хисобланади.

Аммо, суд Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси 326-моддаси талаблари ҳамда Ўзбекистон Республикаси Олий ҳужалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўғрисидаги фуқаролик қонун ҳужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 163-сонли қарори тушунтиришларига таяниб, қарши даъво талабидаги:

01.02.2022 йилдаги 160-сонли шартнома юзасидан жарима суммаси микдори мажбуриятни бузиш окибатларига номутаносиблиги сабабли, ундирилиши сўралаётган 87.166.135 сўм жарима суммасини камайтирган холда, 30 000 000 сўм жарима ундиришни, карши даъво талабидаги жариманинг колган кисмини рад килишни лозим топади.

ИПК 118-моддаси биринчи ва олтинчи қисмларига кўра, суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари микдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Агар даъвогар томонидан билдирилган неустойкани ундириш ҳақидаги талаб асосли бўлиб, бирок унинг микдори қонунчиликда белгиланган ҳуқуқдан фойдаланилган ҳолда суд томонидан камайтирилган бўлса, суд харажатларининг камайтирилиши ҳисобга олинмаган ҳолда ундирилиши лозим бўлган неустойка суммасидан келиб чиққан ҳолда, суд харажатлари жавобгарнинг зиммасига юклатилиши лозим.

ИПК 185-моддаси учинчи қисмига кўра, дастлабки ва қарши даъволар тўлиқ ёки қисман қаноатлантирилганда ҳал қилув қарорининг хулоса қисмида суд даъволарни ўзаро ҳисобга олиш натижасида ундирилиши лозим бўлган суммани кўрсатади.

Юқоридагиларга асосан, суд:

даъвогарнинг 2022 йил пахта хосили учун 199.098.822 сўм ундириш хамда 2023 йил пахта хосили учун 486.425.210 сўм ундириш тўғрисидаги даъво талабларини қаноатлантиришни рад қилишни;

жавобгарнинг қарши даъвосини қисман қаноатлантиришни;

даъвогардан жавобгар фойдасига 30.000.000 сўм жарима хамда 34.000 сўм почта харажатини ундиришни;

қарши даъвонинг қолган қисмини қаноатлантиришни рад этишни;

Бундан ташқари, суд ИПК 118-моддасига асосан:

Даъвогарнинг 685.524.032 сўм ундириш талабини каноатлантириш рад этилганлиги сабабли 13.710.481 сўм давлат божини даъвогар зиммасига юклашни, бирок, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чоратадбирлар тўгрисида»ги 2017 йил 10 октябрдаги ПҚ-3318-сонли карорининг 3-бандига асосан фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари манфаатларини кўзлаб судга давлат божи тўламасдан даъво аризалари, давлат ва хўжалик бошкаруви органлари, махаллий давлат хокимияти органларининг карорлари, уларнинг мансабдор шахслари хатти-харакатлари (харакатсизлиги) устидан шикоятлар такдим этиш. Бунда даъво аризасини каноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгаларидан давлат божи ундирилмаслиги, даъвогар ушбу карорга мувофик асоссиз деб топилган кисми бўйича давлат божидан озод этилганлигини инобатга олишни;

қаноатлантирилган қарши даъво бўйича 1.743.323 сўм давлат божи даъвогардан Республика бюджетига ундиришни лозим топади.

Бинобарин, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118, 166, 176-179, 180, 185-моддаларини қўллаб, суд

КАРОР КИЛДИ:

Даъвогарнинг даъво талабини каноатлантириш рад килинсин.

Жавобгарнинг қарши даъвоси қисман қаноатлантирилсин.

«Ислом Таганов» фермер хўжалигидан «GURLAN GLOBAL TEKS» масъулияти чекланган жамияти фойдасига 30.000.000 сўм жарима хамда 34.000 сўм почта харажати ундирилсин.

Қарши даъвонинг қолған қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

«Ислом Таганов» фермер хўжалигидан Республика бюджетига 1.743.323 сўм давлат божи ундирилсин.

Хал қилув қарори қонуний кучга киргач ижро варақалари берилсин.

Мазкур хал қилув қарори устидан шу суд орқали Хоразм вилоят суди иқтисодий ишлар буйича бору буйича бору буйича бору бир ойлик муддатда апелляция тартибида шикоят бериши, ш кирган, апелляция тартибида кассация шикояти беришга х

Судья

Р.Ж.Маткурбанов